

Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

7 päivänä kesäkuuta 2018*

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa – Vuoden 2007 Haagin pöytäkirja – Elatusvelvoitteisiin sovellettava laki – 4 artiklan 2 kohta – Elatusapuun oikeutetun asuinpaikan vaihtuminen – Mahdollisuus soveltaa takautuvasti elatusapuun oikeutetun uuden asuinpaikan valtion lakia, joka on sama kuin lex fori – Ilmauksen ”jos elatusapuun oikeutettu ei kykene saamaan – elatusapua” ulottuvuus – Tilanne, jossa elatusvelvollinen ei täytä lakisääteistä edellytystä

Asiassa C-83/17,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyyntöstä, jonka Oberster Gerichtshof (ylin tuomioistuin, Itävalta) on esittänyt 25.1.2017 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 15.2.2017, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

KP

vastaan

LO,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja C. G. Fernlund (esittelevä tuomari) sekä tuomarit J.-C. Bonichot ja A. Arabadjiev,

julkisasiamies: M. Szpunar,

kirjaaja: A. Calot Escobar,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

- Saksan hallitus, asiamiehinnään T. Henze, M. Hellmann ja J. Mentgen,
- Euroopan komissio, asiamiehinnään M. Wilderspin ja M. Heller,

kuultuaan julkisasiamiehen 30.1.2018 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

tuomion

- 1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 23.11.2007 tehdyn Haagin pöytäkirjan, joka hyväksyttiin Euroopan yhteisön puolesta 30.11.2009 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/941/EY (EUVL 2009, L 331, s. 17; jäljempänä Haagin pöytäkirja), 4 artiklan 2 kohdan tulkintaa.
- 2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat alaikäinen lapsi KP ja hänen isänsä LO ja jossa on kyse elatusapuvaatimuksista.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Asetus (EY) N:o 4/2009

- 3 Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 (EUVL 2009, L 7, s. 1) 3 artiklassa vahvistetaan yleiset säännökset tuomioistuinten toimivallasta jäsenvaltioissa elatusvelvoitteita koskevissa asioissa.
- 4 Asetuksen 15 artiklan mukaan elatusvelvoitteisiin sovellettava laki määräytyy Haagin pöytäkirjan mukaisesti niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä väline sitoo.

Haagin pöytäkirja

- 5 Haagin pöytäkirjan 3 artiklan, jonka otsikko on ”Yleissääntö sovellettavasta laista”, sanamuoto on seuraava:

”1. Elatusvelvoitteisiin sovelletaan sen maan lakia, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, ellei [Haagin pöytäkirjassa] toisin määrätä.

2. Siinä tapauksessa, että elatusapuun oikeutetun asuinpaikka muuttuu, uuden asuinpaikan lakia sovelletaan muutoksen tapahtumishetkestä lähtien.”

- 6 Pöytäkirjan 4 artiklassa, jonka otsikko on ”Tiettyjä elatusapuun oikeutettuja suosivat erityissäännöt”, määrätään seuraavaa:

”1. Seuraavia määräyksiä sovelletaan elatusvelvoitteisiin, joissa on kyse

a) vanhempien elatusavusta lapsilleen;

--

2. Jos elatusapuun oikeutettu ei kykene saamaan 3 artiklassa tarkoitetun lain nojalla elatusapua elatusvelvolliselta, sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia.

3. Sen estämättä, mitä 3 artiklassa määrätään, sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia, jos elatusapuun oikeutettu on saattanut asian sen valtion toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi, jossa elatusvelvollisella on asuinpaikka. Jos elatusapuun oikeutettu ei kuitenkaan voi saada elatusapua elatusvelvolliselta tämän lain nojalla, sovelletaan elatusapuun oikeutetun asuinpaikan lakia.

4. Jos elatusapuun oikeutettu ei voi saada elatusapua elatusvelvolliselta 3 artiklassa ja tämän artiklan 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen lakien nojalla, sovelletaan sen valtion lakia, jonka kansalainen kumpikin on, jos sellainen on.”

Saksan oikeus

- 7 Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB) 1613 §:ssä, jonka otsikko on ”Takautuva elatusapu”, säädetään seuraavaa:

”(1) Elatusapuun oikeutettu voi vaatia takautuvasti elatusavun maksamista tai vahingonkorvausta sen maksamatta jättämisestä ainoastaan siitä ajankohdasta alkaen, jona elatusvelvollista on kehoitettu elatusapuvaatimuksen täyttämiseksi antamaan tietoja tuloistaan ja varallisuudestaan, jona elatusvelallinen on laiminlyönyt maksut tai elatusapuvaatimus on pantu vireille tuomioistuimessa. – –

(2) Elatusapuun oikeutettu voi vaatia elatusapua takautuvasti ilman 1 momentin rajoitusta

1. poikkeuksellisen, epätavallisen suuren tarpeen vuoksi (erityistarve); – –

2. ajanjaksolta, jona hän

a) oikeudellisista syistä tai

b) tosiasiallisista syistä, jotka kuuluvat elatusvelvollisen vastuun alaan,

oli estynyt esittämästä elatusapuvaatimusta.”

Itävallan oikeus

- 8 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Itävallassa elatusapuvaatimuksia voidaan esittää takautuvasti kolmen vuoden ajalta.
- 9 Kyseinen tuomioistuin täsmentää, että Itävallan vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan elatusvelvollisen maksujen laiminlyönti on edellytys elatusavun vaatimiselle takautuvasti mutta että lasten elatusavun tapauksessa maksukehoitus on tarpeeton erityisen perheoikeudellisen läheisen siteen vuoksi.

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

- 10 KP, joka on syntynyt 6.3.2013, ja hänen vanhempansa ovat Saksassa 27.5.2015 saakka asuneita Saksan kansalaisia. KP ja hänen äitinsä asettuivat 28.5.2015 Itävaltaan, josta tuli heidän uusi asuinpaikkansa.
- 11 KP pani 18.5.2015 Bezirksgericht Fünfhausissa (Fünfhausin piirioikeus, Itävalta) vireille elatusapuvaatimuksen LO:ta vastaan. Hän laajensi 18.5.2016 vaatimuksensa koskemaan ajanjaksoa 1.6.2013–31.5.2015.
- 12 Bezirksgericht Fünfhaus hylkäsi KP:n vaatimuksen elatusavun maksamisesta 1.6.2013–31.5.2015 sillä perusteella, että tämän ajanjakson osalta Haagin pöytäkirjan 3 artiklan nojalla oli sovellettava Saksan lainsäädäntöä, jossa säädetyt edellytykset maksamattomien elatusapujen vaatimiseksi eivät täyttyneet. Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohta, joka koskee tuomioistuinvaltion lain (lex fori) soveltamista, koskee vain oikeuksia, jotka ovat syntyneet uuteen asuinpaikkaan asettautumisesta lähtien.
- 13 Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (Wienin osavaltion siviilituomioistuin, Itävalta) pysytti Bezirksgericht Fünfhausin ratkaisun.
- 14 KP teki Landesgericht für Zivilrechtssachen Wienin ratkaisusta Revision-valituksen ennakkoratkaisua pyytäneeseen tuomioistuimeen Oberster Gerichtshofiin.

- 15 KP väitti ennakkoratkaisua pyytäneessä tuomioistuimessa, että Haagin pöytäkirjan 3 artiklan 1 kohdan mukaan elatusvelvollisuutta koskevaa Saksan lainsäädäntöä sovelletaan hänen elatusapuvaatimukseensa mutta se ei mahdollista hänelle elatusavun saamista takautuvasti, koska BGB:n 1613 §:ssä säädetty edellytykset eivät täyty. KP katsoo, että tämän vuoksi Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti olisi sovellettava Itävallan oikeutta, joka mahdollistaa elatusavun maksamisen takautuvasti.
- 16 LO puolestaan katsoo, että Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa ei sovelleta tilanteissa, joissa tietyt elatusvelvollisuutta koskevat vaatimukset ovat vanhentuneita tai niitä ei ole esitetty määräajassa. Hänen mukaansa tätä määräystä voidaan myös soveltaa vain, jos asian on pannut vireille elatusvelvollinen tai jos tuomioistuin, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, on jäsenvaltiossa, jossa ei ole kummankaan asianosaisen asuinpaikka. Käsiteltävässä asiassa KP on kuitenkin pannut asian vireille nykyisen asuinpaikkavaltionsa tuomioistuimessa. LO katsoo lopuksi, että kyseistä määräystä ei voida soveltaa elatusavun maksamiseksi takautuvasti, koska elatusapuhakemus on tehty sen jälkeen, kun elatusapuun oikeutettu on muuttanut.
- 17 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa, että Haagin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kohdassa määrätään, että siinä tapauksessa, että elatusapuun oikeutetun asuinpaikka muuttuu, uuden asuinpaikan lakia sovelletaan tämän muutoksen tapahtumishetkestä lähtien ja siis ainoastaan tulevaisuuden osalta.
- 18 Kyseisen tuomioistuimen mukaan tässä tapauksessa on näin ollen kyseistä muutosta edeltäneen ajanjakson osalta sovellettava Saksan lakia, jollei Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdasta seuraa, ettei sitä ole sovellettava. Kyseisen määräyksen soveltaminen pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa on kuitenkin epävarmaa. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lainaa tältä osin A. Bonomin Haagin pöytäkirjaa koskevan selitysmuistion 63 kohtaa (kansainvälistä yksityisoikeutta käsittelevän Haagin konferenssin 21. istunnossa hyväksytty teksti, jäljempänä Bonomin muistio), jonka mukaan toissijaisesta liittymästä tuomioistuinvaltion lakiin on hyötyä vain, jos elatusapua koskeva asia on pantu vireille valtiossa, joka ei ole elatusapuun oikeutetun asuinpaikka, sillä muussa tapauksessa elatusapuun oikeutetun asuinpaikan laki ja tuomioistuinvaltion laki ovat samoja. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin lisää, että kyseisen muistion mukaan tämän 4 artiklan 2 kohdan nojalla voidaan toissijaisesti soveltaa tuomioistuinvaltion lakia vain, jos elatusvelvollinen on pannut asian vireille esimerkiksi saattamalla asian oman asuinpaikkavaltionsa toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi tai jos asia on saatettu sellaisen valtion viranomaisen käsiteltäväksi, jossa kumpikaan asianosainen ei asu.
- 19 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii lisäksi, sovelletaanko Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa – kun otetaan huomioon, että tässä tapauksessa KP ei ole esittänyt LO:lle maksukehotusta – tapauksissa, joissa kyseisen pöytäkirjan 3 artiklan mukaan sovellettavan lain nojalla elatusapusaatava on olemassa mutta takautuva elatusapu evätään sillä perusteella, että siihen oikeutettu ei täytä tiettyjä lakisääteisiä edellytyksiä.
- 20 Näissä olosuhteissa Oberster Gerichtshof on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko [Haagin pöytäkirjan] 4 artiklan 2 kohdan toissijaisuusmääräystä tulkittava siten, että sitä sovelletaan vain, jos elatusapumenettelyn vireille paneva hakemus jätetään muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, jossa on elatusapuun oikeutetun asuinpaikka?

Jos edelliseen kysymykseen vastataan kieltävästi:

2) Onko [Haagin pöytäkirjan] 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että ilmaus ’ei kykene saamaan – – elatusapua’ koskee myös tapauksia, joissa aiemman asuinpaikan lainsäädännön perusteella ei ole oikeutta takautuvaan elatusapuun pelkästään sillä perusteella, että tiettyjä lakisääteisiä edellytyksiä ei ole täytetty?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Alustavat huomautukset

- 21 Aluksi on tarkasteltava unionin tuomioistuimen toimivaltaa tulkita Haagin pöytäkirjaa.
- 22 Tältä osin todettakoon, että unionin tuomioistuimella on SEUT 267 artiklan nojalla toimivalta antaa ennakkoratkaisuja unionin toimielinten toimien tulkinnasta.
- 23 Yhtäältä on palautettava mieleen, että EY 300 artiklan, josta on tullut SEUT 218 artikla, perusteella tehdyllä päätöksellä 2009/941 Euroopan unionin neuvosto hyväksyi Haagin pöytäkirjan, jonka teksti on mainitun päätöksen liitteenä.
- 24 Toisaalta vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan sopimus, jonka neuvosto on tehnyt SEUT 218 artiklan mukaisesti, on unionin osalta SEUT 267 artiklan ensimmäisen kohdan b alakohdassa tarkoitettu unionin toimielimen toimi (ks. vastaavasti tuomio 22.10.2009, Bogiatzi, C-301/08, EU:C:2009:649, 23 kohta).
- 25 Tästä seuraa, että unionin tuomioistuimella on toimivalta tulkita Haagin pöytäkirjaa.

Ensimmäinen kysymys

- 26 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy ensimmäisellä kysymyksellään ennen kaikkea, onko Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa tulkittava siten, että sitä voidaan soveltaa tilanteessa, jossa elatusapuun oikeutettu, joka on vaihtanut asuinpaikkaa, vaatii uuden asuinpaikkavaltionsa tuomioistuimessa elatusapua takautuvasti ajanjaksolta, jolloin hän asui toisessa jäsenvaltiossa, vaikka tuomioistuinvaltio on sama kuin valtio, jossa elatusapuun oikeutetulla on asuinpaikka.
- 27 Mainitun 4 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jos elatusapuun oikeutettu ei kykene saamaan 3 artiklassa tarkoitetun lain nojalla elatusapua elatusvelvolliselta, sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia.
- 28 Kyseisessä 3 artiklassa vahvistetaan sovellettavaa lakia koskeva yleissääntö, jonka mukaan elatusvelvoitteisiin sovelletaan sen maan lakia, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on.
- 29 Kuten Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdasta ilmenee, tällä määräyksellä, jonka nojalla tuomioistuinvaltion lakia voidaan soveltaa sen valtion lain sijasta, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, on tehokas vaikutus vain, jos nämä lait poikkeavat toisistaan.
- 30 On kuitenkin tarkistettava, onko aina välttämätöntä, että tuomioistuinvaltio on eri kuin valtio, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, jotta sovelletaan eri lakeja ja kyseisellä määräyksellä on tällainen vaikutus.
- 31 Tässä tapauksessa ennakkoratkaisupyyntöä koskevasta päätöksestä ilmenee, että KP on muuttanut Itävaltaan ja että hänen asuinpaikkansa on tässä jäsenvaltiossa. Itävallan lainsäädäntö on näin ollen sovellettava laki Haagin pöytäkirjan 3 artiklan 1 kohdan nojalla. Kyseisen pöytäkirjan 3 artiklan 2 kohdan mukaan Itävallan lakia sovelletaan kuitenkin vain siitä lähtien, kun KP muutti asumaan Itävaltaan, eli käsiteltävässä asiassa 28.5.2015 lukien. Tätä edeltävän ajanjakson 1.6.2013–28.5.2015 osalta KP:n asuinpaikkavaltion laki on Saksan laki.
- 32 Tuomioistuinvaltion laki puolestaan on sen jäsenvaltion laki, jossa elatusapuun oikeutettu on saattanut asian tuomioistuimen käsiteltäväksi, eli Itävallan laki.

- 33 Tästä seuraa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa, jossa tuomioistuinvaltion laki – tässä tapauksessa Itävallan laki – ei ole sama kuin sen valtion laki – tässä tapauksessa Saksan laki –, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka oli sinä ajanjaksona, jolta hän vaatii elatusapua, Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohta voi saada tehokkaan vaikutuksen. Se, että elatusapuun oikeutettu on saattanut asian asuinpaikkavaltionsa tuomioistuimeen, mikä merkitsee, että tuomioistuinvaltio on sama kuin hänen asuinpaikkavaltionsa, ei estä tämän määräyksen soveltamista, koska tähän määräykseen sisältyvässä toissijaisessa liittymäsäännössä tarkoitettu laki ei ole sama kuin kyseisen pöytäkirjan 3 artiklaan sisältyvässä ensisijaisessa liittymäsäännössä tarkoitettu laki.
- 34 Tämän lisäksi kyseisessä määräyksessä tarkoitettua tuomioistuinvaltion lakia on kuitenkin voitava soveltaa takautuvaan elatusapuvaatimukseen.
- 35 Vaikka erityisesti Bonomin muistion valossa Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa sovelletaan elatusapuvaatimukseen, jotka koskevat ajanjaksoja, jotka alkavat kulua vaatimusten esittämisestä, vallitsee epävarmuus siitä, sovelletaanko tätä määräystä myös näitä vaatimuksia edeltäneiden ajanjaksojen osalta, ja jos näin on, mitkä ovat tämän soveltamisen edellytykset.
- 36 Euroopan komission mukaan tässä määräyksessä tarkoitettua tuomioistuinvaltion lakia sovelletaan aina, kun elatusapuun oikeutettu ei kykene saamaan elatusapua asuinpaikkavaltionsa lain nojalla, tai siltä osin kuin kyse on menneestä ajanjaksosta, sen valtion lain nojalla, jossa hänen asuinpaikkansa oli kyseisenä ajanjaksona. Saksan hallitus puolestaan katsoo, että menneitä ajanjaksoja koskevien elatusapuvaatimusten osalta tuomioistuinvaltion lakia ei sovelleta automaattisesti ja että tosiasiallisen tilanteen, johon elatusapuun oikeutetun vaatimus perustuu, ja tämän vaatimuksen arviointiin sovellettavan lain välillä on oltava yhteys.
- 37 Tältä osin on todettava, että pelkästään Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdan sanamuodon perusteella ei voida varmuudella määrittää tämän määräyksen ulottuvuutta.
- 38 Sitä on tulkittava ottaen huomioon Haagin pöytäkirjalla käyttöön otettu liittymäsääntöjen järjestelmä ja tämän pöytäkirjan tarkoitus.
- 39 Haagin pöytäkirjalla käyttöön otetusta liittymäsääntöjen järjestelmästä on todettava, että sen 4 artiklan 2 kohdassa vahvistetaan tiettyjen elatusapuun oikeutettujen hyväksi erityissääntö, joka täydentää pöytäkirjan 3 artiklassa olevaa yleissääntöä.
- 40 Tämä ensimmäinen toteamus herättää epäilyksiä siitä, onko komission kanta oikea. Haagin pöytäkirjan 3 artiklan 1 kohdassa ilmaistua sen valtion lakia, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, koskevaa periaatetta sovelletaan tämän artiklan 2 kohdan mukaan vain asumisajanjaksoon. Jos tämän pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa olisi tulkittava siten, että tuomioistuinvaltion lakia eli pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tapauksessa sen valtion lakia, jossa on tämän elatusapuun oikeutetun uusi asuinpaikka, voitaisiin soveltaa myös ajanjaksoon, joka edelsi tähän valtioon asumaan asettautumista, aina kun tässä määräyksessä asetettu edellytys täyttyy, tämä tulkinta merkitsisi, että 3 artiklan 2 kohta menettäisi vaikutuksensa siltä osin kuin kyse on sen valtion lain ajallisesta soveltamisalasta, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on.
- 41 Kuten erityisesti Bonomin muistiosta ja komission, joka osallistui aktiivisesti Haagin pöytäkirjan hyväksymistä koskeviin neuvotteluihin (ks. ehdotus neuvoston asetukseksi tuomioistuimen toimivallasta, sovellettavasta lainsäädännöstä, tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta ja yhteistyöstä elatusapuun liittyvissä asioissa (COM(2005) 649 final)), tavoittelemista päämääristä ilmenee, tällä järjestelmällä pyritään takaamaan sovellettavan lain ennakoitavuus varmistamalla, että määräytyneellä lailla on riittävä yhteys asianomaiseen perhetilanteeseen.

- 42 Tältä osin Haagin pöytäkirjan 3 artiklan 1 kohdassa määrätään ensisijaisesti sovellettavaksi laiksi sen maan laki, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, sillä tällä lailla on läheisin yhteys elatusapuun oikeutetun tilanteeseen ja sillä siis voidaan parhaiten säännellä niitä konkreettisia ongelmia, joita elatusapuun oikeutettu voi kohdata.
- 43 Tämän yhteyden säilyttämiseksi Haagin pöytäkirjan 3 artiklan 2 kohdassa määrätään, että siinä tapauksessa, että elatusapuun oikeutetun asuinpaikka muuttuu, uuden asuinpaikan lakia sovelletaan tämän muutoksen tapahtumishetkestä lähtien.
- 44 Siltä osin kuin kyse on Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2–4 kohtaan sisältyvistä erityissäännöistä, joissa määrätään joukko ensisijaisia ja toissijaisia liittymäperusteita, joita sovelletaan etusijajärjestyksessä ja joiden tarkoituksena on poistaa vaara siitä, että elatusapuun oikeutettu ei saa elatusapua peräkkäin määritettyjen lakien mukaisesti, todettakoon, että Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 3 kohdassa määritetään ensisijaiseksi *lex fori*, jos elatusapuun oikeutettu on saattanut asian sen valtion toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi, jossa elatusvelvollisella on asuinpaikka. Kuten julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 59 kohdasta ilmenee, tämä valtio liittyy elatusapuun oikeutetun ja elatusvelvollisen perhetilanteeseen ainakin siltä osin kuin kyse on elatusvelvollisen mahdollisuudesta tyydyttää elatusapuun oikeutetun tarpeet. Tämän lain ennakoitavuus perustuu myös siihen, että kyseinen laki riippuu valitun tuomioistuimen toimivallasta, joka tässä tapauksessa perustuu klassiseen sääntöön, jonka mukaan kantaja nostaa kanteen vastaajan kotipaikan tuomioistuimessa.
- 45 Yhteys kyseessä olevaan perhetilanteeseen ilmenee myös Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 4 kohdasta, jossa määritetään sovellettavaksi laiksi sen valtion laki, jonka kansalaisia kumpikin ovat. Kuten julkisasiamies totesi ratkaisuehdotuksensa samassa 59 kohdassa, tähän määräykseen sisältyy tietty pysyvyyselementti suhteessa elatusapuun oikeutetun ja elatusvelvollisen perhetilanteeseen.
- 46 Kun otetaan huomioon Haagin pöytäkirjan mukainen liittymäsääntöjärjestelmä ja sillä tavoiteltu ennakoitavuus, sellaisina kuin niitä on kuvattu edellä 41 kohdassa, on katsottava, että jos Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdassa toissijaiseksi määrätty tuomioistuINVALTION lain soveltaminen seuraisi pelkästään elatusapuun oikeutetun uuden asuinpaikan valinnasta ilman, että tämän lain ja elatusapuun oikeutetun ja elatusvelvollisen perhetilanteen välillä olisi yhteyttä ajankohtana, johon elatusvelvollisuus liittyy, tällaisen lain soveltaminen ei olisi tämän järjestelmän eikä tavoitteen mukainen.
- 47 Se seikka, että tuomioistuINVALTION lain soveltaminen suosisi elatusapuun oikeutettua, ei yksin riitä oikeuttamaan tämän määräyksen soveltamista, koska tällaisen yhteyden puuttuessa laki ei olisi elatusvelvollisen kannalta ennakoitavissa.
- 48 Kuten julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 78 ja 79 kohdasta ilmenee, tämä yhteys voi seurata toimivallasta, joka tuomioistuimella, jonka käsiteltäväksi asia on saatettu, olisi ollut käsitellä elatusapua koskevia riita-asioita asianomaisen ajanjakson osalta asetuksen N:o 4/2009 sovellettavien säännösten mukaisesti.
- 49 Tätä analyysia voidaan perustella Haagin pöytäkirjan ja asetuksen N:o 4/2009 välisellä kiinteällä yhteydellä. Asetuksen 15 artiklassa viitataan nimenomaisesti Haagin pöytäkirjaan, ja toimivaltaiten tuomioistuinten määrittäminen mainitun asetuksen mukaisesti mahdollistaa epäsuorasti *lex forin* määrittämisen. Kuten lisäksi julkisasiamies korosti ratkaisuehdotuksensa 56 kohdassa, tämän asetuksen lähtökohtana on, että elatusavun, jota tietty asia koskee, ja valtion, jonka tuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan sen, välillä on liittymä.
- 50 Näin ollen on katsottava, että tuomioistuINVALTION lain ja elatusapuun oikeutetun ja elatusvelvollisen tilanteen välillä on riittävä yhteys ajanjaksolla, jota elatusapuvaatimus koskee, kun tuomioistuINVALTION laki on sama kuin sen jäsenvaltion laki, jonka tuomioistuimilla oli toimivalta käsitellä asianomaiseen ajanjaksoon liittyviä elatusapua koskevia asioita.

- 51 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että
- se, että tuomioistuINVALTIO on sama kuin valtio, jossa on elatusapuun oikeutetun asuinpaikka, ei estä tämän määräyksen soveltamista, kun tähän määräykseen sisältyvässä toissijaisessa liittymäsäännössä tarkoitettu laki ei ole sama kuin kyseisen pöytäkirjan 3 artiklaan sisältyvässä ensisijaisessa liittymäsäännössä tarkoitettu laki
 - tilanteessa, jossa elatusapuun oikeutettu, joka on vaihtanut asuinpaikkaa, esittää uuden asuinpaikkavaltionsa tuomioistuimessa elatusvelvollista vastaan elatusapuvaatimuksen takautuvasti ajanjaksolta, jolloin hän asui toisessa jäsenvaltiossa, tuomioistuINVALTION lakia, joka on myös hänen uuden asuinpaikkavaltionsa laki, voidaan soveltaa, jos tuomioistuinjäsenvaltion tuomioistuimilla oli toimivalta käsitellä näitä asianosaisia koskevia ja asianomaiseen ajanjaksoon liittyviä elatusapua koskevia asioita.

Toinen kysymys

- 52 Toinen kysymys koskee ennen kaikkea sitä, koskeeko Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdassa oleva ilmaisu ”ei kykene saamaan – – elatusapua” myös tilannetta, jossa elatusapuun oikeutettu ei voi saada elatusapua aiemman asuinpaikkavaltionsa lain perusteella siitä syystä, että hän ei täytä tiettyjä tässä laissa asetettuja edellytyksiä.
- 53 On ensiksi todettava, että tämä kysymys on esitetty sen varalta, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin toteaa ensimmäiseen kysymykseen annetun vastauksen valossa, että Itävallan tuomioistuimilla oli asetuksen N:o 4/2009 mukaan toimivalta ratkaista KP:tä ajanjaksolta 1.6.2013–28.5.2015 koskeva elatusapuvaatimus. Tällaisessa tilanteessa lex fori – tässä tapauksessa Itävallan lakia – voitaisiin soveltaa, jos elatusapuun oikeutettu ”ei kykene saamaan elatusapua” sen valtion lain mukaan, jossa hänen asuinpaikkansa oli pääasiassa kyseessä olevan kaltaisena jo päättyneenä ajanjaksona, tässä tapauksessa siis Saksan lain mukaan. On näin ollen tutkittava, onko KP:n kaltainen elatusapuun oikeutettu tällaisessa tilanteessa.
- 54 Tähän kysymykseen on hyödyllistä vastata tukeutuen Bonomin muistioon, jossa tarkastellaan nimenomaan tätä problematiikkaa.
- 55 Muistiossa todetaan, että elatusapuun oikeutetulla on mahdollisuus tuomioistuINVALTION lain soveltamiseen sekä siinä tapauksessa, että hänen asuinpaikkansa laissa ei säädetä elatusvelvoitteista, jotka johtuvat kyseisestä perhesuhteesta – esimerkiksi laissa ei säädetä lasten velvoitteista vanhempiaan kohtaan –, että siinä tapauksessa, että vaikka tällainen velvoite tunnustettaisiin periaatteessa, velvoitteeseen sovelletaan ehtoa, joka ei täyty kyseisessä asiassa. Muistiossa mainitaan esimerkkinä tilanne, jossa valtion, jossa elatusapuun oikeutetun asuinpaikka on, laissa säädetään, että vanhempien velvoite lapsiaan kohtaan päättyy, kun lapset täyttävät 18 vuotta, ja elatusapuun oikeutettu on saavuttanut tämän iän.
- 56 Tämän tulkinnan mukaan Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohtaa sovelletaan myös, kun lakisäateinen edellytys ei täyty.
- 57 On katsottava, että tämä Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdan laaja tulkinta vastaa tämän määräyksen tavoitetta, joka mainitaan edellä 44 kohdassa, eli sen vaaran poistamista, että elatusapuun oikeutettu ei saa elatusapua ensisijaiseksi määritetyn lain mukaan.

- 58 Tämä tulkinta kattaa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisen tapauksen, jossa se, ettei elatusapuun oikeutettu kykene saamaan elatusapua, johtuu siitä, ettei hän ole esittänyt elatusvelalliselle maksukehotusta eikä siis ole täyttänyt lakisääteistä edellytystä, tässä tapauksessa BGB:n 1613 §:ssä säädettyä edellytystä. Kuten julkisasiamiehen ratkaisuehdotuksen 93 kohdasta käy ilmi, mikään ei viittaa siihen, että elatusapuun oikeutetun passiivisuus aiheuttaisi sen, ettei 4 artiklan 2 kohtaa sovelleta.
- 59 Toiseen kysymykseen on näin ollen vastattava, että Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdassa olevaa ilmausta ”ei kykene saamaan – – elatusapua” on tulkittava siten, että se koskee myös tilannetta, jossa elatusapuun oikeutettu ei kykene saamaan elatusapua aiemman asuinpaikkavaltionsa lain nojalla siitä syystä, että hän ei täytä tiettyjä tässä laissa säädettyjä edellytyksiä.

Oikeudenkäyntikulut

- 60 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (kuudes jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

- 1) **Elatusvelvoitteisiin sovellettavasta laista 23.11.2007 tehdyn Haagin pöytäkirjan, joka hyväksyttiin Euroopan yhteisön puolesta 30.11.2009 tehdyllä neuvoston päätöksellä 2009/941/EY, 4 artiklan 2 kohtaa on tulkittava siten, että**
 - se, että tuomioistuinvaltio on sama kuin valtio, jossa on elatusapuun oikeutetun asuinpaikka, ei estä tämän määräyksen soveltamista, kun tähän määräykseen sisältyvässä toissijaisessa liittymäsäännössä tarkoitettu laki ei ole sama kuin kyseisen pöytäkirjan 3 artiklaan sisältyvässä ensisijaisessa liittymäsäännössä tarkoitettu laki
 - tilanteessa, jossa elatusapuun oikeutettu, joka on vaihtanut asuinpaikkaa, esittää uuden asuinpaikkavaltionsa tuomioistuimessa elatusvelvollista vastaan elatusapuvaatimuksen takautuvasti ajanjaksolta, jolloin hän asui toisessa jäsenvaltiossa, tuomioistuinvaltion lakia, joka on myös hänen uuden asuinpaikkavaltionsa laki, voidaan soveltaa, jos tuomioistuinjäsenvaltion tuomioistuimilla oli toimivalta käsitellä näitä asianosaisia koskevia ja asianomaiseen ajanjaksoon liittyviä elatusapua koskevia asioita.
- 2) **23.11.2007 tehdyn Haagin pöytäkirjan 4 artiklan 2 kohdassa olevaa ilmausta ”ei kykene saamaan – – elatusapua” on tulkittava siten, että se koskee myös tilannetta, jossa elatusapuun oikeutettu ei kykene saamaan elatusapua aiemman asuinpaikkavaltionsa lain nojalla siitä syystä, että hän ei täytä tiettyjä tässä laissa säädettyjä edellytyksiä.**

Allekirjoitukset